

Cséby Géza

Keszthely, az örök kikötő

Sokszor és sokan megkérdezték tőlem, amikor lehetőség nyílt rá (mert volt rá számtalan alkalom), miért nem költöztem el Keszthelyről? Miért nem vállaltam el más városban, olykor a fővárosban, a felkínált munkát? A válaszom minden alkalommal ugyanaz volt: mert Keszthelyen érzem magamat otthon. Nagyon sokat utaztam Magyarországon, de számtalan utam volt külföldre is, elsősorban Lengyelországba. Legtöbbször jól éreztem magamat, Lengyelországot pedig második hazámnak tartom. Mégis, amikor elérem Keszthely határában a Festeticsek által ültetett vadgesztenyés fasort, tudom, hazaérkeztem.

A Cséby-család tapolcai gyökerekkel bír, de nagyapám és testvérei elhagyták azt a családi házat, amit mind a mai napig a tapolcaiak Cséby-háznak neveznek. Gyógyszerész nagyapám ugyan szeretett volna szülővárosában patikát tulajdonolni, de erre nem volt lehetőség, mert a településen már volt kettő. Dunaadonyi kitérő után, 1903-ban végül visszatért a Balatonhoz, amikor Keszthelyen feleségével együtt megvásárolták a Két Oroszlán Gyógyszertárat, Zala megye második legrégebbi patikáját. Ettől az időtől kezdve a család neve, tevékenysége összeforrt a várossal. Hathatósan vettek részt a város társadalmi, kulturális életében. Édesapám tovább vitte ezt a családi mentalitást. Megörökölte nagyszüleimtől a patikát és gyógyszerész lévén, ő vitte tovább a patinás vállalkozást. Ezt egészen 1950-ig, a lelkiekben is sebeket hagyó, államosításig megtette. Ekkor már házas volt, sőt én is megszülettem. Édesanyám 1939-es lengyelországi menekült, akivel édesapám Keszthelyen találkozott. A találkozásból szerelem lett majd házasság.

Bár a háború befejezését követő második esztendőben láttam meg a napvilágot, háborús gyermeknek számítottam. Ezt különösen nem érzékeltem, mert a családi légkör mindig kiegyensúlyozott és szeretetteljes volt. Csak lefekvésem után, elalvásom előtt jutott el fülemhez a szüleim másik szobából kiszűrődő, fojtott hangú beszélgetése a meglévő gondokról. Ezeket a gondokat, akkor nem igazán tudtam felfogni, játszottam a szomszéd gyerekekkel, örültem, amikor megkaptam első (és utolsó) rolleremet, vidáman mászkáltunk (szüleink nagy szörnyülködésére) a szomszédos kisebb épületek tetején, mert onnét

lehetett elérni a hatalmas szederfa édes gyümölcseit. Egyszer be is szakadt alattam a tetőcserép és nem győztem kimagyarázni miért lett karmolásos és véres a lábszáram. Izgatottan vártam beíratásomat az első osztályba. Amikor délutáni oktatásunk volt, telente bizony sötétben hagytuk el az iskolát. Ám remek tanítónőnk volt Nagy Lászlóné személyében. Okos, igazságos, igazi pedagógusként emlékezem rá. Hitoktatásra, szüleinknek külön kellett bennünket beírni, ahol minden alkalommal megkérdezték: - Jól meggondolták? Hét éven keresztül folyt ez a procedúra. Nagy szeretettel emlékszem első hittantanárunkra dr. Földi Elemér atyára s mindarra, amit tanított nekünk.

Nyári vasárnaponként más volt Keszthely hangulata mint manapság. Amikor a féltizenkettes misére mentünk alig-alig járt autó vagy motor az utcán. Az ablakok kitarva, az emberek készülődtek a vasárnapi ebédhez. Itt húsleves-illat, másutt rántott hús, vagy éppen uborkasaláta illata lengte be a levegőt. Lehetett-e nem szeretni ezeket a délelőttiöket?

Azután édesapám megbetegedett és a gyógyíthatatlan betegség legyőzte. Tíz éves voltam ekkor. S csodálkozva láttam, hogy édesapám halála után a városban alig változott valami, pedig úgy gondoltam, hogy minden lényeges dolog semmivé lesz. A Festetics-kastély, Karmelita és Fő téri-templom, az evangélikus és református templom, a Pethő-ház működtek tovább, az emberek egykedvűen rótták a városka utcáit. Édesanyám azonban, átvéve a család irányítását, mindvégig a biztos pontot jelentette számomra, igyekezett betölteni azt az űrt amit egy családfő, apa hiánya okozott. Talán ekkor fogalmazódott meg bennem, hogy mindörökre ide tartozom. A régi családi házhoz, a család nyughelyéül szolgáló Szent Miklós temetőhöz, a szépséges Balaton-parthoz, iskoláimhoz, a Kossuth, ma Sétáló utcához, a Fő térhez s mindahhoz, ami e várost valóban várossá, a Balaton-part talán egyetlen városias jellegű településévé teszi. Bár felsőfokú tanulmányaimat Budapesten, doktori iskolámat Szegeden végeztem, minden alkalommal visszahívott Keszthely.

Harminc éven át vezettem a Goldmark Károly Művelődési Központot és Színházat. Számos izgalmas rendezvény, érdekes és fontos személy fordultak meg az intézmény falai között – sokukkal később baráti viszonyba kerültem. Talán mondhatjuk is, hogy irodám keszthelyi és más helyről érkezett értelmiségiek találkozóhelye lett. Itt vitatták meg a szakmai, irodalmi és olykor a politikai helyzetet is: dr. Sági Károly, dr. Tóth István, Lipták Gábor, Szelényi Károly, Németh János, Nagy Gáspár, Major-Zala Lajos, dr. Laczkó András, Péntek Imre, Csengey Dénes, Takáts Gyula és még nagyon sokan mások.

Mikus Gyula festőművész is atyai jó barátom volt. Rendszeresen jártam hozzá szépséges kertjében lévő műtermébe, vagy éppen lakásába. Ebbe a lakásba sokat járt annakidején – talán éppen kártyázni – Egry József is, Keszthelyen töltött telei alkalmával. Mikus Gyula rendszeresen megmutatta új műveit. Főleg a Balatont festette, a Szigligeti öblöt a Bece-hegyről. Az idős művész halálát követően, az akkori önkormányzattal közösen, sikerült egykori lakóházában műveinek állandó kiállítását megnyitni. Sajnos ez mára már bezárt.

Lehet-e nem szeretni ezt a várost, amikor lépten nyomon a múlt jeles történéseivel, épületeivel találkozunk s körülöttünk a természeti környezet is az alkotásra inspiráló ihletet sugározza. Éppen ez határozta meg azt az irányt, hogy behatóbban foglalkozzam a város történetével, elsősorban irodalom-és művelődéstörténetével. Hiszen itt alapította meg Festetics György gróf Európa első rendszeres mezőgazdasági főiskoláját, a Georgikont, itt indította útjára az első magyar könyvsorozatot a Magyar Minervát, itt hívta életre a Helikoni Ünnepeket 1817 –és 1819 között, ide hívta a szombathelyi Perger Ferenc nyomdászt, hogy Keszthely iskoláinak tankönyveit és más nyomtatványait helyben lehessen elkészíteni, itt alapított zeneiskolát.

Lehet-e nem szeretni azt a várost, amelyről a helikoni költők is csodákat regéltek. Berzsenyi, Kisfaludy Sándor, Dukai Takács Judit. Még a georgikoni praktikáns Nagy Ignác (nem azonos a „Tisztújítás” írójával) is lelkendezve ír versében az 1817-es Keszthelyről:

Utazó, meg állj' néz'd Keszthelynek szép táját
Ha jól meg tekéted természet' munkáját,
Nem fogsz itt mást látni, csak szépség' csudáját.
(...)
Tekénts Méltóságos Grófunk' Kastéljára,
Hozzá ragasztott Bibliothékára,
S' általa állított szép Apothékára.
(...)
Díszeskedik Város szép épületekkel,
Ceresnek, Mózáknak Szentelt lakhelyekkel.
(...)
Deák tanulásra vezet Gymnasium,
Bölcsességnek útját mutatja Lyceum,
Gazdaságra oktat híres Georgicum,
Kisdedet tanítja nemzeti Studium.

Nagy Ignác hasonló lelkesedéssel folytatja természetleíró versét. Mindezek a felsorolt intézmények, a környezet a mai napig Keszthely sajátja.

Gróf Festetics György helyét és szerepét vizsgálva a magyar művelődéstörténetben, a Keszthelyről sajnálatosan, elvitt (ma a Nemzeti Levéltárban található) Festetics-levéltáron kívül azok a Miscellaneák, XVIII. és XIX. századi újságok adtak támpontot, amelyek a keszthelyi Festetics Kastély Könyvtárában találhatók. Olyan különös és izgalmas levelezésre bukkanhattunk, mint Festetics György gróf és Kerekes Ferenc, a Lúdas Matyi első, még a szerző neve nélkül, megjelent kötet kiadója. Kerekes azzal a hosszú dedikációval küldte meg a grófnak a könyvet, amelynek kicsengése: Festeticshez bátran mehet Lúdas Matyi, mert „Ő nem Döbrögi Úr; igazán kegyes Attya azoknak / A'kik alatta-valók...”

Lehet-e nem szeretni azt a szülőföldet, amelyik ilyen és ehhez hasonló kincseket rejt?

A város történetében meghatározó esemény volt a lengyel menekültek befogadása is 1939 és 1944 között. Polgári táborként jelölték ki a települést. Édesanyám is így került Keszthelyre, nagyanyámmal együtt és itt történt későbbi férjével a találkozásuk is. Itt hozták létre a lengyel menekültek számára rendszeresített szanatóriumot, ahol a beteg illetve idősebb lengyeleket ápolták. A befogadás szeretetteljes volt. A lengyelek az egykori zárda épületének templomába jártak szentmisére és együtt énekeltek a magyarokkal - ki-ki a saját nyelvén – „Isten ki Lengyelhont” című hazafias, egyházi éneket. A menekültek hálából, az eseményre emlékező márvány emléktáblát ajándékoztak a templomnak, valamint egy aranyozott ezüst kelyhet is.

Lehet-e nem szeretni azt a várost, amelyik Szent II. János Pál tanításával élve járt el: „Legyetek bátrak bizonyítékot adni az emberiséggel szembeni legnemesebb szolidaritásról!”.

Végigjárva Keszthely utcáit, hála Istennek egyre több az emléktábla, szobor, hisz van mire büszkének lenni, s ezt be kell mutatni. 1982-ben sikerült elindítani a Keszthelyi Pantheont, amelyben ma már több mint harminc emléktábla hirdeti Keszthely jeles szülőtteinek, illetve eseményeinek emlékét. A városban megtaláljuk, Nagy Ignác, Kacsoh Pongrác, Batsányi János, Deák Ferenc, Goldmark Károly, Széchenyi István, Kossuth Lajos, Bem József, Petőfi Sándor és mások emléktábláját. Legutóbb Németh János Kossuth-és Munkácsy-

díjas keramikusművész, a Nemzet Művésze kiváló Katyni emléktábláját avattuk. Szobra áll gróf Festetics Györgynek (Farkas Ferenc), a városalapító Laczkfy Istvánnak (Kalmár Kata) és volt szülőháza szomszédságában Vaszary Kolos bíboros-hercegprímásnak (Farkas Ferenc).

Két gyermekem ugyan kiröppent a folyamatosan több generációnak is helyet adó házból, de feleségemmel itt maradtunk, kötelezően. Olykor bosszankodunk azon, amit látunk, másszor örömmel tölt el bennünket az élni és szépülni akaró, a történelmet megtartó város miliője.

Keszthely fejlődésének kezdetei minden kétséget kizáróan a Festetics-családnak köszönhetőek, de nem feledhetjük, hogy a fejlődés, az előbbre jutás a mindenkori lakosság, polgárság feladata. Nincs ennél szebb munka, nemesebb elkötelezettség. Aki így gondolkodik, annak Keszthely az origó és Keszthely az örök kikötő, ahová jó érzéssel mindig visszatérhet.

(Megjelent: Országút, III. évf. 13. sz. 2022. július 1.)